

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on välttämätön osa ihmisten hyvinvointia ja osallisuutta

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (hyte) on keskeinen keino vahvistaa ihmisten hyvinvointia, toimintakykyä ja osallisuutta koko elämänsä ajan.

Hyte ei ole yksittäisten ikäryhmien tai sektorien tehtävä. Se on pitkäjänteinen, poikkihallinnollinen investointi, joka vaikuttaa väestön hyvinvointiin, terveyteen, sosiaaliseen kestävyys- ja sosiaali- ja terveystalouden kantokykyyn.

Hyvinvointialueuudistuksen väliarvioinnin (2025) mukaan hyte-työ on jäänyt hyvinvointialueilla talouspaineiden ja säästötoimien jalkoihin, eikä nykyinen ohjausjärjestelmä tue riittävästi ennaltaehkäisyä, osallisuutta ja toimintakyvyn vahvistamista. Hyte-työ sekä kuntien että hyvinvointialueiden vastuulla olevana toimintana näyttää jääneen käytännössä ei kenenkään tehtäväksi.

Elämänsä ajattelun ytimessä on ymmärrys siitä, että hyvinvointi ja toimintakyky rakentuvat vaiheittain, mutta kytkeytyvät toisiinsa. Varhainen tuki, arjen osallisuus, yhteisöllisyys, fyysinen aktiivisuus ja mielenterveys luovat perustan ihmisen toimintakyvylle ja itsenäiselle elämälle.

Rahoitusohjaus ei tue koko elämänsä ajan ennaltaehkäisyä

Nykyinen hyvinvointialueiden rahoitusmalli painottuu sairastavuuteen ja korjaaviin palveluihin eikä sisällä riittäviä kannustimia ihmisen koko elämänsä ajan edistämiseen. Tämä heikentää alueiden mahdollisuuksia panostaa pitkäjänteisiin toimiin, joiden vaikutukset näkyvät vasta vuosien tai vuosikymmenten kuluttua, mutta jotka ovat keskeisiä toimintakyvyn, osallisuuden ja palvelujärjestelmän kestävyyskannalta.

Hyte-kerroin on korotuksista huolimatta liian pieni vaikuttamaan alueiden strategiaan valintoihin. Ilman riittävä ohjausvaikutusta hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen jää helposti irralliseksi kehittämistoiminnaksi sen sijaan, että se olisi osa hyvinvointialueiden ja kuntien strategioita, johtamista ja päätöksentekoa.

Mittariston on tunnistettava toimintakyky ja osallisuus elämänsä ajan aikana

Hyte-kertoimen mittaristo on kapea ja painottuu vahvasti terveydenhuollon indikaattoreihin. Elämänsä ajattelun näkökulmasta keskeisiä ovat fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn sekä osallisuuden ulottuvuudet, joita nykyinen mittaristo ei kata riittävästi.

Lisäksi osa tulosindikaattoreista on sellaisia, joihin vaikuttavat enemmän kansalliset kuin hyvinvointialueen omat päätökset.

Sosiaalinen osallisuus – kuten yksinäisyyden ehkäisy, mahdollisuudet yhteisölliseen toimintaan, vapaaehtoistoimintaan osallistuminen ja merkityksellinen arki – on keskeinen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tekijä koko elämänsä ajan. Näiden tekijöiden puuttuminen heijastuu suoraan mielenterveyteen, fyysiseen terveyteen ja palvelujen tarpeeseen. Sosiaalisen osallisuuden ja toimintakyvyn mittareiden tulisi näkyä hyte-indikaattoreissa.

Hyte on kuntien ja hyvinvointialueiden yhteinen, jatkuva tehtävä

Elämänsä ajattelu korostaa kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistä vastuuta hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi. Kunnat luovat arjen ympäristöt, joissa hyvinvointi rakentuu. Näitä ovat esimerkiksi koulutus, liikunta- ja kulttuuripalvelut, elinympäristöt, osallisuusrakenteet ja yhteisölliset

tilat. Hyvinvointialueiden tehtävänä taas on kytkeä hyte tiiviisti sosiaali- ja terveystalveluihin, varhaiseen tukeen ja toimintakykyä vahvistaviin palveluihin.

Yhteistyö kuntien, hyvinvointialueiden ja järjestöjen välillä on usein pirstaleista ja hankepohjaista. Elämäkulun aikainen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen edellyttää pysyviä yhteistyörakenteita, yhteisiä tavoitteita ja mittareita, jotka tukevat pitkäjänteistä kehittämistä ja ylittävät hallinnolliset rajat.

Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat välttämättömiä ihmisten osallisuuden ja toimintakyvyn vahvistajina

Sosiaali- ja terveysjärjestöillä on keskeinen rooli elämäkulun aikaisessa hyte-työssä. Ne tavoittavat ihmisiä, jotka jäävät usein palvelujärjestelmän, työelämän tai harrastustoiminnan ulkopuolelle. Järjestöt tarjoavat kynnyksetöntä toimintaa, vertaistukea ja osallisuuden kokemuksia.

Sote-järjestöjen toiminta vahvistaa fyysistä, psyykkistä ja kognitiivista toimintakykyä sekä sosiaalista osallisuutta samanaikaisesti. Tämä kokonaisvaltainen vaikutus tulisi tunnistaa paremmin hyte-ohjauksessa ja mittaristossa, erityisesti prosessi-indikaattoreissa.

Sote-järjestöjen toiminnan tulee olla osa palvelupolkuja. Jokainen niille myönnetty euro on satsaus ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

Konkreettiset ehdotuksemme:

1. **Hyte-kertoimen merkittävä kasvattaminen**, jotta elämäkulun aikaisella ennaltaehkäisyllä ja osallisuudella on todellista ohjausvaikutusta.
2. **Mittariston laajentaminen** kattamaan ihmisen fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky sekä osallisuus.
3. **Kuntien hyte-toiminnan ja hyvinvointialueiden yhteistyön vahvempi huomiointi** rahoitus- ja ohjausjärjestelmässä.
4. **Sote-järjestöyhteistyön sisällyttäminen prosessi-indikaattoreihin** osana hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämistä.

Hyvinvointiala Hali ry

Kuntoutussäätiö sr

Miina Sillanpään Säätiö sr

Muistiliitto ry

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Tuki- ja liikuntaelinliitto Tule ry